

Alisa Šehić

Centar za odgoj i obrazovanje Dubrava
alisa.sehic@centardubrava.hr

Nikolina Štrbac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
nstrbac@nsk.hr

Maja Zubčić Peleski

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Staglišće
maja.zubicic@kgz.hr

Sažetak

Knjižnica Staglišće pokrenula je u siječnju 2023. suradnju s Centrom za odgoj i obrazovanje Dubrava, ustanovom za školovanje i rehabilitaciju djece s teškoćama u razvoju, u obliku kontinuirane aktivnosti koja uključuje redovite grupne dolaske korisnika Centra u knjižnicu gdje se kroz razne tematske radionice upoznaju s knjižničnim fondom i uslugama koje knjižnica nudi. Program *Knjižnica za sve* posebno je osmišljen za korisnike Centra, a sastavni je dio projekta *Knjižnica širom otvorenih vrata* koji se već duži niz godina uspješno provodi unutar mreže Knjižnica grada Zagreba. Korisnicima Centra za odgoj i obrazovanje Dubrava posjeti knjižnici i sudjelovanje na radionicama pomažu u razvoju koncentracije i fokusa kroz aktivnosti poput čitanja ili rješavanja zadataka u ugodnoj atmosferi u kojoj se potiče učenje i rast. Boravak u knjižnici doprinosi socijalizaciji djece s teškoćama u razvoju i potiče njihovu radoznalost i kreativnost, a posebno uključenost u aktivnosti koje su prilagođene njihovim interesima i sposobnostima. Ovim radom želi se predstaviti primjer dobre suradnje knjižničara i stručnjaka odgojno-obrazovnog i edukacijsko-rehabilitacijskog profila s ciljem uključivanja djece i mladih s teškoćama u razvoju u svakodnevne aktivnosti te istovremene senzibilizacije zajednice za potrebe osoba s invaliditetom, kao i promocije njihovih prava i potreba. Također, želi se prikazati kako suradnja između dvije institucije može donijeti mnoge koristi, uključujući dijeljenje resursa, razmjenu

Abstract

In January 2023, the Staglišće Library started cooperation with the Education Centre Dubrava, an institution for the education and rehabilitation of children with disabilities, in development in the form of a continuous activity that includes regular group arrivals users of the Center to the library where, through various thematic workshops, they get to know library funds and services offered by the library. *The Library for Everyone* program was specially designed for them, and is an integral part of the *The Library Doors Wide Open* project, which has been successfully implemented for many years within the network of Libraries of the City of Zagreb. For the users of the Education Centre Dubrava, visits to the library and participation in workshops help in developing concentration and focus through activities such as reading or solving tasks in a pleasant atmosphere where learning and growth are encouraged. Visiting the library contributes to the socialization of children with developmental disabilities and encourages their curiosity and creativity, and especially involvement in activities that are adapted to their interests and abilities. This work aims to present an example of good practice through the cooperation of librarians and specialists in the educational and rehabilitation profile with the goals of helping to include children and young adults with developmental disabilities in everyday life activities and sensitize the community and promote their rights and needs. It also wants to show how cooperation between two institutions can bring many benefits, including sharing resources, exchanging knowledge and experiences, strengthening the network of contacts, and achieving common goals and results that would be more difficult to achieve by working individually.

znanja i iskustava, jačanje mreže kontakata te postizanje zajedničkih ciljeva i rezultata koji bi bili teže ostvarivi radom pojedinačno.

Ključne riječi: knjižnični program za djecu s teškoćama u razvoju, knjižnični program za osobe s invaliditetom, program *Knjižnica za sve*, projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata*, suradnja

Keywords: library program for children with developmental disabilities, library program for people with disabilities, program *The Library for Everyone*, project *The Library Doors Wide Open*, collaboration

Uvod

Program *Knjižnica za sve* osmišljen je u Knjižnici Staglišće, ogranku središnje trešnjevačke Knjižnice Tina Ujevića, posebno za specifičnu skupinu korisnika. Zamišljen je kao spoj čitanja, razgovora i kreativnog izražavanja, a s ciljem prihvaćanja knjižnice kao ugodnog i sigurnog mjesta koje im pomaže u integraciji u zajednicu. Program *Knjižnica za sve* uklopio se u projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata* kojim su objedinjeni programi namijenjeni djeci s teškoćama u razvoju te mladim i odraslim osobama s invaliditetom, a koji se u Knjižnicama grada Zagreba uspješno provodi od 2007. godine.

Svi programi projekta *Knjižnica širom otvorenih vrata* osmišljeni su vodeći se jednim od načela narodnih knjižnica da njezine službe i usluge moraju biti dostupne svima te na temelju više smjernica¹ u kojima se govori o izjednačavanju prava za osobe s invaliditetom, kako bi im približili knjižnicu kao pristupačno mjesto za zadovoljenje njihovih potreba za obrazovanjem, druženjem, informiranjem i kulturom.

O Centru za odgoj i obrazovanje Dubrava

Centar za odgoj i obrazovanje Dubrava (COO Dubrava) ustanova je za školovanje i rehabilitaciju djece s teškoćama u razvoju (djecu s tjelesnim oštećenjem ili djecu s tjelesnim oštećenjem u kombinaciji s drugim oštećenjima) i osoba s invaliditetom. COO Dubrava pruža više vrsta socijalnih usluga: boravak (poludnevni i cjelodnevni), uslugu savjetovanja i pomaganja, psihosocijalnu podršku (individualnu i grupnu kod pružatelja usluge i individualnu u obitelji), pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja (integracija), ranu razvojnu podršku te uslugu privremenog smještaja. COO Dubrava provodi djelatnost srednje škole, kao i *Program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života i rada*, *Program radno okupacijskih aktivnosti za odrasle korisnike* te *Dnevni centar* koji je s radom započeo 2019. godine. Različite vrste socijalnih usluga pružaju se za 250 korisnika u dobi od 3 do 65 godina, a sve imaju za cilj rehabilitaciju i unapređenje životnih uvjeta djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom. Korisnici socijalnih usluga su djeca i odrasle osobe koji uz tjelesno, imaju i druga oštećenja, kao što su oštećenja vida, oštećenja sluha, komunikacijske i govorno-jezične teškoće, intelektualna oštećenja, mentalna oštećenja, poremećaje iz autističnog spektra. U ustanovi su zaposleni stručnjaci različitih profila, uključujući socijalne radnike, edukacijske rehabilitatore, kineziologe, logopede, medicinske sestre, njegovateljice, nastavnici, administrativno i pomoćno osoblje.

¹ Nielsen, G. S.; Irvall, B. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Smjernice za građu laganu za čitanje. / prikupio i priredio Bror I. Tronbacke. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe. / uredio John Michael Day. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Organizacija i provedba programa *Knjižnica za sve*

Dogovori oko suradnje Knjižnice Staglišće i Centra za odgoj i obrazovanje Dubrava započeli su u prosincu 2022. godine, kad se Centar uslijed rekonstrukcije matičnog objekta, zajedno sa svojim korisnicima, privremeno preselio na novu adresu u naselju Jarun, u neposrednoj blizini Knjižnice Staglišće. Odgajateljice Alisa Šehić i Helena Kormančić došle su u knjižnicu osobno dogovoriti posjet svojih korisnika, u sklopu upoznavanja novog susjedstva. Umjesto jednog posjeta, odlučilo se napraviti kontinuiranu aktivnost za njihove korisnike koja bi uključivala redovite dolaske u knjižnicu i rad na njihovom upoznavanju s knjižničnim fondom i uslugama koje knjižnica nudi.

S obzirom na dosta popunjen dnevni raspored aktivnosti koji korisnici Centra imaju, kao najbolje vrijeme za posjet knjižnici odabran je termin u 15 sati, između njihovog odmora nakon ručka, a prije provođenja radne terapije. Trebalo je pripaziti i na logističku organizaciju dolaska zbog korisnika u invalidskim kolicima, kojima je potrebna pratnja i nužan veći broj odgajatelja kako bi se posjet realizirao. Prije svakog posjeta osigurana je i pristupačnost fizičkog prostora za osobe s invaliditetom, odnosno razmještajem stolova prilagodba prostora knjižnice.

Nakon tih organizacijskih izazova trebalo je svladati i one sadržajne, odnosno pripremiti teme i prilagođen materijal za provedbu dogovorenih radionica. Kako je to knjižničarkama bio prvi susret s tako specifičnom grupom korisnika, pomogao im je pripremni razgovor s odgajateljicama koje su ih upoznale s poteškoćama koje pojedini korisnici imaju, kakve su im čitalačke i motoričke sposobnosti te im dale osnovne upute kako reagirati na određene situacije.

Skupina koja je dolazila na susrete u Knjižnicu Staglišće u drugom polugodištu školske godine 2022./23. bila je mješovitog tipa, obuhvaćajući dječake i djevojčice u dobi od 14 do 19 godina, polaznike srednje škole redovnih i posebnih programa i činilo ju je 14 korisnika Centra, te 8 njihovih odgajatelja, koji su se izmjenjivali. Nova školska godina 2023./24. donijela je promjene u rasporedu sati, što je rezultiralo promjenom sastava skupine koja sudjeluje u posjetima knjižnici. Sadašnju skupinu čine polaznici Radno-okupacijskih aktivnosti (ROA), odrasle osobe s invaliditetom u dobi od 19 do 25 godina, većinom korisnici koji su završili srednju školu u COO Dubrava, ukupno 8 korisnika, te 8 odgajatelja.

Susreti

Prvi susret održan je 19. siječnja 2023. godine. Nakon upoznavanje korisnika Centra i knjižničarki koje su im dale osnovne informacije o prostoru i uslugama knjižnice te pravilima korištenja, zajedno su prolistali izbor pripremljenih knjiga i razgovarali o njihovim najdražim knjigama.

Drugi posjet, početkom veljače, započeli su razgledavanjem izložbe stripa autora Krešimira Biuka te nakon uvodnog razgovora o stripu kao umjetničkoj vrsti i njegovoj povijesti, svi zajedno osmislili priču, izradili scenarij te u manjim timovima oblikovali po jedan kadar stripa od unaprijed izrezanih sličica. Konačni rezultat bio je njihov autorski strip naziva *Otkaćeni petak* koji je dugo krasio prostor knjižnice. Još je važniji rezultat te radionice bila odlična zabava i smijeh kojom je obilovala, jer svi su se korisnici već pomalo opustili i knjižnica im je postala ugodno mjesto druženja.

U veljači je održan još jedan susret, tematski vezan uz Valentinovo. Uz razgovor o tome što je sve ljubav i u kakvim oblicima je oni poznaju i žele, prolistali su izbor knjiga iz knjižničnog fonda ljubavne tematike. U radioničkom dijelu susreta izrađivali su pletena srca od unaprijed izrezanih dijelova kolaža.

Kako su se knjižničarke i korisnici sve više upoznavali, upoznale su i njihovu veliku ljubav prema glazbi o kojoj su najviše voljeli razgovarati. Tako je susret početkom ožujka bio posvećen glazbi; uz razgovor o pjesmama koje vole i koncertima na kojima su bili, prolistali su pripremljen izbor knjiga iz fonda biografija glazbenika te knjige o glazbenim instrumentima te odigrali zabavnu igru nalik eurovizijskom izboru,

Nakon razigranog susreta iduća tema bila je referentna zbirka. Korisnicima je objašnjeno što je referentna zbirka, gdje se u knjižnici nalazi te koje knjige sadrži. Učili su kako se njome služiti putem igre *Potruga za pojmovima prije interneta* i *Google tražilice*. Igra se pokazala kao najizazovnija igra do tada te im je češće bila potrebna asistencija knjižničarki.

Dolaskom proljeća osmišljen je susret *Poezija u proljeće* za koji su knjižničarke pripremile izbor iz poezije vodeći se kriterijima razumljivosti i zanimljivosti. Korisnike su potaknule na čitanje pjesama po vlastitom izboru. Paralelno se uz čitanje održavala i kreativna radionica izrade proljetne rascvjetane grane. Unatoč lošim čitalačkim vještinama, sudionici su rado čitali poeziju.

Susret u svibnju bio je posvećen putopisima. Kroz razgovor o njihovim putovanjima, važnim mjestima i upoznavanju novih kultura korisnici su se upoznali s fotomonografijama, turističkim vodičima i putopisnim romanima te je odigrana je igra asocijacija.

Zadnji susret prvog ciklusa tematski je bio posvećen gradu Zagrebu. Uz razgovor o tome koliko poznaju Zagreb, imaju li neko drago mjesto te kako se snalaze po njemu, odigrana je igra *Učimo zagrebački*.

S obzirom na novu skupinu korisnika u školskoj godini 2023./24. dio tema radionica je ponovljen, a ostali susreti osmišljavani su prema afinitetima članova nove grupe. Novi susreti tematizirali su basne, bajke, zagonetke i viceve, glagoljicu te književne likove dječaka u dječjim romanima. Zadržan je isti princip osmišljavanja susreta kao kombinacija razgovora, čitanja, upoznavanja s knjižničnim fondom i kreativnog rada. Tijekom nove školske godine došlo je i do promjene u knjižničarskom timu. Odlaskom knjižničarke N. Štrbac na novo radno mjesto, organiziranju susreta se priključila knjižničarka J. Raukar Landsky.

Suradnja je, osim kroz druženja, ostvarena i izložbom radova Učeničke zadruge COO Dubrava *Ispod duge* kojom je prikazan presjek njihovog zadrugarskog rada te predstavama njihove dramske skupine pod vodstvom profesorice Melite Tisovec. U Knjižnici Staglišće održane su dvije predstave: *Pljuska* i *Božićna zbrka*. Velika posjećenost predstava pokazuje koliko je knjižnica važno i drago mjesto korisnicima Centra.

Zaključak

Sumirano u brojkama, kroz program *Knjižnica za sve* od siječnja 2023. do ožujka 2024. godine održano je 18 susreta u kojima je sudjelovalo 22 korisnika, 4 knjižničarke i 8 odgajatelja. Održavanje ovog programa rezultiralo je dobrobitima i za korisnike i za knjižničarke. Korisnici su samostalno istraživali i učili, razvijali koncentraciju i fokus te, možda najvažnije, družili su se i pronašli novo mjesto gdje se osjećaju sigurno i prihvaćeno. Primijećena je značajna korist za djecu s višestrukim oštećenjima u pogledu povećane socijalizacije i samostalnosti, jer im pristupačnost knjižničnog materijala i prostora omogućuje istraživanje i samostalno učenje. Posjeti knjižnici imaju velik značaj za djecu i mlade s teškoćama jer im knjižnica omogućuje pristup izvorima znanja i informacija te im potiče razvoj čitalačkih i pismenih vještina, radoznalost i kreativnost te doprinosi njihovoj socijalizaciji. Knjižničarke su kroz ovaj program također dobile niz dobrobiti, učile kroz pripremanje prilagođenih materijala i aktivnosti te sklopile nova poznanstva.

Literatura

1. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. [prema 2. izmijenjenom izd. izvornika]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
2. Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
3. Nielsen, G. S.; Irvall, B. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
4. Smjernice za građu laganu za čitanje. / prikupio i priredio Bror I. Tronbacke. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
5. Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe. / uredio John Michael Day. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
6. Šehić, A.; Štrbac N.; Zubčić Peleski, M. Knjižnica za sve: suradnja s Centrom za odgoj i obrazovanje Dubrava / [izlaganje] 19. okrugli stol za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama Knjižnične usluge za osobe s teškoćama čitanja koje imaju poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD). (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 22. 09. 2023.)
7. UNITED Nations. General Assembly. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Zagreb: Udruga za samozastupanje, [2010?]. URL: <https://www.samozastupanje.hr/wp-content/uploads/2010/06/konvencija2.pdf> (10. 4. 2024.)